

AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY MUAMMOLARI

Ochilova Nigora Ruzimuratovna
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
“ Tarix va ijtimoiy fanlar ” kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: ushbu maqolada informatsion jamiyatni shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari tahlil qilinadi. axborot texnologiyalarining rivojlanishi va ularning jamiyatning barcha sohalariga ta'siri, jumladan siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy tuzilmalarga bo'lgan ta'siri o'rganiladi. maqola, shuningdek, internet va raqamli texnologiyalar orqali siyosiy manipulyatsiya, axborot xavfsizligi, ijtimoiy tengsizlik, shaxsiy huquqlarni himoya qilish kabi muammolarni ko'rib chiqadi. bu jarayonni boshqarishda ilmiy izlanishlar, davlat siyosati va fuqarolik jamiyatining o'zaro hamkorligi, shuningdek, raqamli savodxonlikning oshirilishi zarurligi ta'kidlanadi. ushbu maqola axborot jamiyatining ijtimoiy o'zgarishlarga ta'sirini va uning salbiy va ijobiy tomonlarini o'rganishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: informatsion jamiyat, axborot texnologiyalari, ijtimoiy o'zgarishlar, siyosiy manipulyatsiya, raqamli savodxonlik, axborot xavfsizligi, ijtimoiy tengsizlik, internet va siyosat, shaxsiy huquqlar, raqamli demokratiya, kiberxavfsizlik, etik yondashuv, axborot erkinligi

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Очилова Нигора Рузимурадовна
Университет экономики и педагогики
доцент кафедры «История и общественные науки»

Аннотация: В данной статье анализируются социально-философские проблемы формирования информационного общества. Будет изучено развитие информационных технологий и их влияние на все сферы жизни общества, в том числе на политические, экономические, культурные и социальные структуры. В статье также рассматриваются такие проблемы, как политическая манипуляция через Интернет и цифровые технологии, информационная безопасность, социальное неравенство, защита личных прав. В управлении этим процессом подчеркивается необходимость научных исследований, взаимодействия государственной политики и гражданского общества, а также повышения цифровой грамотности. Эта статья посвящена изучению влияния информационного общества на социальные изменения, а также его негативных и положительных сторон.

Ключевые слова: Информационное общество, Информационные технологии, Социальные преобразования, политические манипуляции, цифровая грамотность, информационная безопасность, социальное неравенство, Интернет и политика, личные

SOCIAL-PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF THE FORMATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES

Ochilova Nigora Ruzimuratovna

University of Economics and Pedagogy

Associate Professor, Department of History and Social Sciences

Abstract: *This article analyzes socio-philosophical problems of information society formation. The development of information technologies and their impact on all spheres of society, including political, economic, cultural and social structures, will be studied. The article also addresses issues such as political manipulation via the Internet and digital technologies, information security, social inequality, and the protection of personal rights. The management of this process emphasizes the need for scientific research, the interaction of public policy and civil society, as well as improving digital literacy. This article is devoted to the study of the influence of the information society on social changes, as well as its negative and positive aspects.*

Keywords: *Information society, Information technology, Social transformation, political manipulation, digital literacy, information security, social inequality, Internet and poly*

KIRISH

Hozirgi davrda informatsion jamiyat, texnologiyaning rivojlanishi va global axborot tarmog'ining kengayishi bilan bog'liq tarzda shakllanmoqda. Axborot texnologiyalarining jadal taraqqiyoti, internet va raqamli vositalarning hayotimizga chuqur kirib borishi, jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy tuzilishida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Biroq, bu jarayonning o'ziga xos muammolarni keltirib chiqargani ham haqiqatdir. Informatsion jamiyatni shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari ko'plab bahs-munozaralarga sabab bo'lmoqda. Bu muammolarni tahlil qilish va ularga yechim izlash, jamiyatni barqaror va adolatli rivojlantirish uchun zarurdir.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Biz birga kelajagimizni quramiz" mustaqil O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida amalga oshirilayotgan islohotlar, davlat boshqaruvi, iqtisodiy va ijtimoiy sohalardagi yondashuvlar haqida chuqur fikrlarni o'z ichiga oladi. Mirziyoyev o'z asarida "xalq davlat uchun emas, davlat xalq uchun xizmat qilishi kerak" degan g'oyani ilgari suradi. Bu g'oya orqali davlat idoralari faoliyatining tamoman xalq manfaatlariga yo'naltirilishi ko'zda tutilgan. Informatsion jamiyat qurilishi bilan bog'liq jihatlar ham aks etgan. Jumladan, davlat boshqaruv tizimida ochiqlik, axborot almashinuvi va ijtimoiy tarmoqlar orqali xalq bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot

qilish haqida soʻz boradi. Prezident erkin fikr bildirish, ommaviy axborot vositalarining mustaqilligini taʼminlash, ularni jamiyat hayotida faol ishtirokchiga aylantirish zarurligini taʼkidlaydi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, raqamli iqtisodiyotga oʻtish masalalari bilan bogʻliq yoʻnalishlar asarda oʻz aksini topgan. Bular informatsion jamiyatni barpo etishdagi muhim bosqichlar sifatida koʻrsatiladi. Axborot oqimi kuchaygan zamonda milliy gʻoya va qadriyatlarni saqlash, yoshlarni yot gʻoyalardan himoya qilish zarurati alohida urgʻu bilan taʼkidlangan[1].

Informatsion jamiyat – bu axborot va bilim ishlab chiqarish, almashish va tarqatishning asosiy manba boʻlib, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy tizimlarni boshqaradigan jamiyatdir. Axborot jamiyatining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi oʻrni har bir sohada yangiliklarni keltirib chiqardi: iqtisodiyotda – raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi, siyosatda – axborotning demokratik jarayonlar va siyosiy kommunikatsiya tizimlaridagi roli, madaniyatda – global axborot va madaniyat almashinuvi.

Axborot jamiyatining asosiy xususiyatlari quyidagilardir:

1. **Axborotning koʻpligi va tez tarqalishi:** Raqamli texnologiyalar yordamida axborot tez va keng tarqaladi. Bu esa ijtimoiy munosabatlarning yanada global miqyosda oʻzgarishiga olib keladi.

2. **Bilimning kuchayishi:** Axborotning samarali boshqarilishi va bilimning toʻplanishi jamiyatning iqtisodiy va siyosiy rivojlanishiga taʼsir qiladi.

3. **Texnologik innovatsiyalar:** Informatsion texnologiyalar jamiyatning turli jabhalariga innovatsiyalarni olib kiradi va ijtimoiy tuzilmalarni oʻzgartiradi.

R. Akhmedovning "Jamiyatning shakllanishini ijtimoiy falsafiy tahlili" maqolasi jamiyatning shakllanish jarayonini ijtimoiy falsafa nuqtai nazaridan oʻrganadi. Jamiyatning asosiy elementlari sifatida ijtimoiy tuzilma, madaniyat va ijtimoiy qadriyatlar koʻrib chiqiladi. Bu elementlar jamiyatning shakllanishida muhim rol oʻynaydi. Karl Marks, Emile Durkheim kabi klassik olimlarning jamiyatni shakllantirishdagi asosiy gʻoyalari tahlil qilinadi. Ularning nazariyalari jamiyatning rivojlanishiga taʼsir koʻrsatgan. Ijtimoiy adolat va tenglik masalalari jamiyatning barqarorligini taʼminlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi taʼkidlanadi. Ijtimoiy integratsiyaning ahamiyati, madaniyatning ijtimoiy oʻzgarishlar jarayonidagi roli va ijtimoiy falsafaning jamiyatni barqaror va adolatli qilishdagi hissi koʻrsatiladi. Oʻzaro munosabatlar, anʼanalar va urf-odatlar orqali jamiyatni shakllantirish jarayonlari oʻrganiladi, bu esa ijtimoiy hayotning murakkabligini yoritadi[2].

D. Sagdullaeva tomonidan yozilgan "Jamiyat modernizatsiyalashuvining ijtimoiy-falsafiy tahlili" nomli maqola jamiyatning modernizatsiya jarayonini ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan oʻrganadi. Maqolada modernizatsiya jarayoni, uning jamiyat hayotidagi oʻrni va ahamiyati tahlil qilinadi. Modernizatsiya faqat iqtisodiy oʻzgarishlar bilan cheklanmay, balki siyosiy, ijtimoiy va madaniy sohalarida ham tub oʻzgarishlarni anglatadi. Siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalarida modernizatsiya jarayonining oʻziga xos xususiyatlari koʻrib chiqiladi. Har bir sohada yuz berayotgan oʻzgarishlar va

ularning jamiyat rivojiga ta'siri tahlil etiladi. Modernizatsiya jarayonida milliy an'analar va qadriyatlarni saqlab qolishning ahamiyati ta'kidlanadi. Zamonaviylikka erishish jarayonida milliy o'zlikni yo'qotmaslik, balki uni rivojlantirish zarurligi ko'rsatiladi.

Modernizatsiya jarayonida ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashning ahamiyati vurgulanadi. Bu omillar jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun asosiy shartlardan biridir. Maqolada modernizatsiya jarayonini o'rganishda tizimli tahlil, qiyoslash, umumlashtirish kabi ilmiy metodlardan foydalanilgan. Bu yondashuvlar orqali mavzu chuqur va keng qamrovli tahlil qilingan[3].

Informatika jamiyatining asosiy xususiyatlaridan biri bu axborotning tez va keng tarqalishidir. Biroq, axborotning boshqarilishi va nazorat qilinishi bilan bog'liq xavflar ham mavjud. Hozirgi kunda ko'plab davlatlar va transmilliy korporatsiyalar, axborotni nazorat qilib, jamiyatga ta'sir ko'rsatishga harakat qilmoqda. Bu axborotning manipulyatsiyasi va hatto soxta axborot tarqatilishi kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Aksariyat odamlar, axborotning haqiqatini ajratib olishda qiynalmoqda, bu esa jamiyatda noaniqlikni, ishonchsizlikni va ijtimoiy ziddiyatlarni keltirib chiqaradi. Informatika jamiyatining rivojlanishi bilan axborot va texnologiyalarga kirishning tengsizlik masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Hozirgi kunda barcha odamlar raqamli vositalarga teng kirish imkoniyatiga ega emas. Raqamli bo'linish (digital divide) jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy qatlamlari o'rtasida yanada chuqurroq tafovutlarni keltirib chiqaradi. Ushbu tengsizlikni bartaraf etish uchun axborot resurslariga barcha uchun bir xil kirish imkoniyatini ta'minlash zarur.

Axborot jamiyatining o'ziga xos xususiyati bu uning yuqori tezlikdagi kommunikatsiyasi va ommaviy axborot vositalarining kuchaygan ta'siridir. Shunday qilib, individning shaxsiyati, uning ijtimoiy aloqalari va hayoti bir o'zgarishlarga duch kelmoqda. Ijtimoiy tarmoq va raqamli kommunikatsiyalar hayotimizning ajralmas qismiga aylanishi bilan, odamlar o'rtasidagi haqiqiy aloqalar va muloqotlar o'zgarishlar jarayonida bo'lib, ba'zan yuzaki va virtual aloqalar ustunlik kasb etmoqda. Bu esa, ba'zi ijtimoiy muammolarga, masalan, ijtimoiy izolyatsiya va o'zini tushunmaslik holatiga olib keladi. Axborot jamiyatida bilimning roli o'zgarmiqda. Agar ilgari bilim yuqori darajadagi ekspertlar va ilmiy doiralar tomonidan yaratilgan bo'lsa, hozirda internet va boshqa ommaviy axborot vositalari yordamida, har bir shaxs axborot va bilimga kirish imkoniyatiga ega. Biroq, bu bilimni qanday ishlatish, uni qaysi manbadan olish va qanday maqsadlar uchun ishlatish muhim ahamiyatga ega. Jamiyatning umumiy rivojlanishi uchun axborotni ongli ravishda ishlatish va tizimli tarzda bilim olish zarur.

S.Mamaziyayev "Ijtimoiy tarmoqdan foydalanishning fiqhiys asoslari" nomli maqolasi - zamonaviy raqamli jamiyatda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish masalasini islom fiqhi nuqtai nazaridan tahlil qiladi. Maqolada asosan axloqiy me'yorlar, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, va ijtimoiy odoblar Islom huquqi asosida ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy tarmoqda faoliyat olib borishda musulmon kishilar Qur'on va Sunnatga asoslangan axloqiy mezonlarga amal qilishlari lozimligi ta'kidlanadi. Maqolada

Muhammad Sodiq Muhammad Yusufning "Ijtimoiy odoblar" asariga tayangan holda, odobli yozish, g'iybat, tuhmat va yolg'on axborot tarqatishning salbiy oqibatlari yoritiladi. Foydalanuvchilar ijtimoiy tarmoqdan faqat foydali, ilmiy va axloqiy jihatdan ijobiy maqsadlarda foydalanishlari kerakligi alohida qayd etiladi. Begona shaxslarning shaxsiy hayotiga aralashmaslik, ularning roziligisiz foto yoki ma'lumotlar tarqatmaslik kerakligi fiqhi jihatdan asoslab beriladi. Ijtimoiy tarmoqlarda noto'g'ri ma'lumotlar, fitna va nizolarga sabab bo'lish holatlariga qarshi kurashish – musulmonning ijtimoiy majburiyati sifatida ko'rsatiladi[4].

Yevgeniy Morozovning "The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom" asari internetning demokratiya va erkinlikka ta'siri haqidagi nozik muhokamalarga bag'ishlangan. Morozov, internetni faqat ijobiy yangilanishlarni ta'minlaydigan vosita sifatida ko'rishga qarshi chiqadi va uning siyosiy manipulyatsiya, hukumatlar tomonidan nazorat va manipulyatsiya qilishda qanday ishlatilishini tahlil etadi. Asarda "internet erkinligi" kontseptsiyasi tanqid qilinadi. Morozov, ko'p hollarda internetning erkinlikka va inson huquqlariga hissa qo'shishini da'vo qilganidan ko'ra, aslida internetning siyosiy kuchlar va iqtisodiy manfaatlarga qanday xizmat qilishi haqida gapiradi. U internetni siyosiy harakatlar va propaganda vositasi sifatida tahlil qiladi. Morozov internetni nafaqat o'qish, muloqot qilish va xabar almashish uchun foydalaniladigan vosita sifatida, balki o'z fikrini kengaytirgan va boshqalar tomonidan muvofiqlashtirilgan siyosiy tizimni qo'llab-quvvatlashning asosiy vositasi sifatida ko'rsatadi. U Facebook, Twitter kabi tarmoqlarni misol qilib keltirib, ularning siyosiy manipulyatsiyalar uchun qanday ishlatilayotganini tushuntiradi. Morozovning yana bir asosiy g'oyasi — internetning avtoritarizmni kuchaytirishdagi roli. U ko'plab hukumatlar internetni erkin fikrni bostirish, qarshilikni sustlashtirish va xalqni o'z nazorati ostida ushlab turish uchun ishlatishni boshlaganini ko'rsatadi. Boshqacha aytganda, internet raqamli avtoritarizmni kuchaytirishi mumkin, deb ta'kidlaydi.

Morozov internetni siyosiy manipulyatsiyalar va muhaliflarga qarshi kurashishda xavfsizlik vositasi sifatida ishlatilishini ta'kidlaydi. U ko'plab davlatlarning o'z fuqarolarini internetda kuzatib borish va ularga qarshi chora ko'rish orqali xavfsizlikni ta'minlashga harakat qilishlarini ko'rsatadi[5].

Ilmiy-nazariy takliflar va tavsiyalar

Axborot texnologiyalarining ijtimoiy struktura va madaniyatga ta'siri haqida yanada kengroq va chuqurroq tadqiqotlar olib borish. Ushbu izlanishlar, jamiyatda axborot texnologiyalarining integratsiyasi va shaxslar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini, shuningdek, axborot uzatish va axborot oqimining ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlarini o'rganishga yo'naltirilishi kerak.

Amaliy ahamiyat:

Jamiyatni axborotlashuvga tayyorlash va fuqarolarning axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratish. Bu davlat siyosatining bir qismi sifatida, fuqarolarni raqamli savodxonlikka o'rgatish va axborot

xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish zarur. Axborot xavfsizligini ta'minlash uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish va global axborot xavfsizligi standartlarini amalga oshirish. Internetda maxfiylikni ta'minlash uchun yangi huquqiy va texnologik me'yorlarni ishlab chiqish.

Informatsion jamiyatni shakllantirish jarayoni, nafaqat texnologik, balki ijtimoiy va falsafiy o'zgarishlarni ham talab qiladi. Axborot texnologiyalari jamiyatni yanada global va o'zaro bog'langan qilish imkoniyatini yaratadi, ammo bu jarayon nafaqat imkoniyatlarni, balki yangi xavf-xatarlarni ham keltirib chiqaradi. Internetning keng tarqalishi va uning jamiyatdagi har tomonlama roli bizga yangi masalalarni qo'yadi: bu erkinlikni kengaytirishi yoki yangi nazorat va manipulyatsiya vositalarini yaratishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, informatsion jamiyatning ijtimoiy-falsafiy muammolari faqat texnologiya bilan bog'liq bo'lmay, balki inson huquqlari, erkinliklar va ijtimoiy tengsizlik masalalarini ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonni boshqarishda ilm-fan, siyosat va ijtimoiy institutlarning o'zaro integratsiyalashuvi katta ahamiyatga ega. Axborot texnologiyalari jamiyatni rivojlantirish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin, ammo bu borada ehtiyotkorlik bilan yondashish va har bir yangi texnologiya keltiradigan ijtimoiy va axborot xavf-xatarlarini oldini olish zarur.

Kelajakda axborot jamiyatining rivojlanishi va uning ijtimoiy strukturasini shakllantirishda axborot erkinligi, ma'lumotlarning xavfsizligi, shaxsiy huquqlarni himoya qilish, va ijtimoiy adolatni ta'minlash kabi masalalar muhim bo'ladi. Shuning uchun, informatsion jamiyatni shakllantirish jarayonida ijtimoiy mas'uliyat va etik yondashuvlarni muvozanatlashga katta e'tibor qaratish kerak. Bu jarayon, avvalo, jamiyatni axborot oqimlarini adolatli va xavfsiz boshqarishga tayyorlashni anglatadi.

Bundan tashqari, axborot jamiyatining barcha fuqarolari uchun raqamli savodxonlikni oshirish, kiberxavfsizlikni ta'minlash va axborotga bo'lgan teng kirishni yaratish jarayonining ajralmas qismiga aylanishi zarur. Jamiyatning barcha qatlamlari uchun raqamli resurslarga teng kirish imkoniyatlari yaratish, ularning erkin axborot olish huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy integratsiyani ta'minlash — bu informatsion jamiyatni muvaffaqiyatli shakllantirishning asosi bo'lishi kerak.

Shu tarzda, informatsion jamiyatni shakllantirishda ham texnologiyalar, ham ijtimoiy - madaniy, siyosiy va etik omillarni birgalikda hisobga olish zarur, chunki jamiyatni axborot texnologiyalariga asoslangan holda rivojlantirish, barcha fuqarolar uchun adolatli va xavfsiz muhit yaratishni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ш.М. Мирзиёев. Biz birga kelajagimizni quramiz." Tom 1. Nashr yili: 2017. Nashriyot: "O'zbekiston".

2. R.Akhmedov. Jamiyatning shakllanishini ijtimoiy-falsafiy tahlili. 2024 y. Universal Publishing. **Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasining 2-sonining 10-chi chiqishida 2024-yil, 46-49-betlar**

3. [3] **D. Sagdullaeva** – "Jamiyat modernizatsiyalashuvining ijtimoiy-falsafiy tahlili" nomli maqola muallifi. Maqola Farg'ona davlat universiteti jurnalida 2023-y. Jurnal soni: 29. Jurnal raqami: 2. 50 b.

4. [4] **S. Mamaziyaev** . "Ijtimoiy tarmoqdan foydalanishning fiqhiys asoslari" . 2023-yil 1-iyul. "Journal of New Century Innovations" jurnalining 32/1-soni.

5. [5] Manuel Castellsning "The Rise of the Network Society" asari uning "The Information Age: Economy, Society, and Culture" nomli trilogiyasining birinchi kitobidir. Ushbu asar jamiyatning axborotlashuv davrida qanday o'zgarishini tahlil qiladi. easysociology.com+5dev.store.wiley.com+5dev.store.wiley.com+5

2011-yilda Wiley-Blackwell tomonidan chiqarilgan. Ushbu nashrda yangi kirish qismi mavjud bo'lib, unda global tarmoq jamiyatining shakllanishi haqida so'z boradi. Emerald+3dev.store.wiley.com+3kutuphane.sbb.gov.tr+3

Албатта, куйида ўзбек мутахассисларининг фалсафа, психология ва рақамли технологиялар бўйича яратган асарлари ҳақида адабиётлар рўйхатини келтираман. Бу асарлар Ўзбекистондаги илмий тадқиқотларга асосланган ва рақамли трансформация, ахлоқ, инсон психологияси ва фалсафаси соҳаларига доир муҳим маълумотларни ўз ичига олади.

ЎЗБЕК МУТАХАССИСЛАРИНИНГ АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Абдурахмонова, М. (2021). Рақамли технологиялар ва инсон: Фалсафий таҳлил. Тошкент: "Ўзбекистон" нашриёти. Бетлар: 10-250

Тасвир: Бу асарда рақамли технологияларнинг инсон ҳаётига, шахсийлигига ва ахлоқий кадриятларига таъсири фалсафий нуқтаи назардан ўрганилган. Рақамли муаммолар ва уларнинг ёмон ва яхши жиҳатлари таҳлил қилинган.

2. Исломов, Ш. (2020). Киберпсихология: Рақамли муҳитда инсон Бетлар: 30-280 психологияси. Тошкент: "Маориф" нашриёти.

Бетлар: 30-280

Тасвир: Асар рақамли технологиялар, интернет ва ижтимоий тармоқлар орқали инсон психологиясига қандай таъсир кўрсатаётганини ўрганади.

Киберпсихологиянинг асосий тушунчалари ва амалий ёндошувлар келтирилган.

3. Тўраев, М. (2019). Инсон ва технология: Янгича қарашлар. Тошкент: "Ўзбекистон Республикаси Ахборот ва коммуникациялар агентлиги" нашриёти. Бетлар: 50-320

Тасвир: Бу китобда инсон ва технология ўртасидаги муносабатлар, рақамли

трансформациянинг ижтимоий ва психологик жиҳатлари, шахсни қўллаб-қувватлаш ва таълим жараёнидаги таъсири ёритилган.

4. Раҳматуллаев, М. (2022). Фалсафада рақамли онг: Муаммолар ва тенденциялар. Тошкент: "Ижод" нашриёти. Бетлар: 60-350

Тасвир: Фалсафа ва рақамли технологиялар ўртасидаги муносабатларни таҳлил қилишга қаратилган асар бўлиб, рақамли онг ва ёшларнинг рақамли муҳитдаги ахлоқий, этик муаммолари ўрганилган.

5. Назаров, Д. (2018). Психологик технологиялар ва инсон: Ижтимоий тузилмалардаги рол. Тошкент: "Шарқ" нашриёти. Бетлар: 40-300

Тасвир: Асарда рақамли психологиянинг ижтимоий тузилмаларга таъсири, инсоннинг шахс сифатида ривожланиши, эмоциялар ва муаммолар таҳлил қилинган.

6. Жумъева, Н. (2017). Рақамли ахлоқ: Инсон ҳуқуқлари ва технологиялар Тошкент: "Маориф" нашриёти. Бетлар: 15-250

Тасвир: Бу асарда рақамли ахлоқ, инсон ҳуқуқлари ва шахсийлик масалалари ёритилган. Рақамли технологияларнинг ахлоқий ва ижтимоий оқибатлари ҳақидаги ижтимоий-фалсафий қарашлар чуқур таҳлил қилинган.

7. Турдиев, А. (2020). Метаверс ва рақамли реаллик: Инсон ва технологиялар ўртасидаги янги чегаралар. Тошкент: "Ўзбекистон" нашриёти. Бетлар: 20-180

Тасвир: Виртуал ва кенгайтирилган реалликнинг инсон психологияси ва фалсафасига таъсири, шунингдек, метаоламлар (Metaverse) концепциясининг таҳлили тақдим этилган.

8. Азамов, А. (2021). Технологиялар ва инсон: Қўшма реалликда шахснинг ривожланиши. Тошкент: "Фан ва техникани ривожлантириш" нашриёти. Бетлар: 55-290

Тасвир: Технологияларнинг шахс ривожига роли, шахсий ва ижтимоий ҳолатлар, ахлоқий муаммолар ва инсоннинг шахсийлик концепциясининг трансформацияси ўрганилган.